

ЕВОЛЮЦІЯ ЖІНОЧОГО СПОРТИВНОГО ОДЯГУ

У статті розглянуто еволюцію жіночого спортивного одягу упродовж розвитку сучасного спорту. Метою дослідження є виявлення особливостей жіночого спортивного одягу та тенденцій його формування. Встановлено, що визначальним чинником впливу на розвиток жіночого спортивного одягу були зміни стереотипу щодо уявлення про соціальну роль жінки в суспільстві. Подано еволюційні зміни жіночого одягу у різних видах спорту, зокрема: гольфі, їзді верхи, плаванні, тенісі, фігурному катанні. Описано тенденції розвитку жіночого спортивного одягу.

Ключові слова: спорт, спортивна мода, жіночий спортивний одяг.

Постановка проблеми. Історія одягу та взуття була започаткована в епоху найдавніших цивілізацій. Так, за часів єгипетських фараонів для фізичних вправ, ігор та розваг перевага надавалася зручному одягу. Взуття чоловіків і жінок того часу було подібним на нинішні сандалі. Виготовлене зі шкіри тварин або деревної кори, воно закріплювалося на ногах шнурками і дозволяло вільно ходити, бігати, стрибати, виконувати різні вправи.

До епохи виникнення сучасного спорту (середина XIX ст.), спеціальний одяг практично не змінювався. Спорт розглядався як вид розваги, гра, для якої не передбачувалася спеціальна екіпіровка. Оскільки не було запропоновано жодного специфічного одягу, кожен імпровізував, пристосовуючи повсякденні речі [3, 7].

Жіночий спортивний одяг набув популярності у зв'язку із прагненням подолати статево-рольові стереотипи про обмежені можливості представниць слабкої статі. У кінці XIX – на початку XX ст. трансформувалася тілесний імідж жінки загалом, відповідно й ставлення до її потенційної участі у міжнародному спортивному русі. Це відобразилося в активній зацікавленості та участі жінок у різних видах спорту.

Говорячи про еволюцію спортивного костюма, що з'явився в XIX ст., зазначимо про його швидкий розвиток упродовж XX ст. У спортивному одязі постійно оновлювали форми і матеріали протягом останніх 150 років [1].

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Наукові праці, які висвітлюють зміни соціального статусу жінки на рубежі XIX – початку XX століть, проблеми гендерної асиметрії у сучасному спортивному русі, тенденції розвитку жіночого олімпійського спорту набули значної популярності серед дослідників жіночого спорту не лише пострадянського простору, але й за кордоном [2, 7, 8]. У наукових дослідженнях недостатньо висвітлено питання жіночого спортивного одягу, а також його еволюції упродовж розвитку сучасного спорту. Окремі праці розглядають цю проблему [3, 9], проте вони не дають цілісного бачення еволюції жіночого спортивного одягу. Зважаючи на це, вважаємо за доцільне розглянути особливості розвитку жіночого спортивного одягу та основних тенденцій його формування. Це зумовлює актуальність нашого дослідження.

Мета дослідження: виявити особливості жіночого спортивного одягу та основних тенденцій його формування.

Завдання дослідження:

- 1) Виявити чинники, які впливали на розвиток жіночого спортивного одягу;
- 2) Висвітлити види спорту, у яких спортивний одяг жінок зазнавав найбільших змін;
- 3) Охарактеризувати особливості жіночого спортивного одягу;
- 4) Узагальнити основні тенденції формування жіночого спортивного одягу.

Методи та організація дослідження. Для вирішення цих завдань використано такі методи дослідження: аналіз та узагальнення літературних джерел, хронологічний, історичні, документальні, теоретичної інтерпретації та пояснення.

Результати досліджень та їх обговорення. Батьківщиною сучасного спортивного одягу вважають Великобританію. Перші спроби створення спеціальної екіпіровки пов'язані із такими найбільш старовинними розвагами, як верхова їзда і полювання.

Одними із перших, спортивною формою почали користуватися в Англії гравці у футбол та крикет. Проте це було лише командною специфікою гри: щоб в процесі змагання гравці однієї команди могли швидко вирізняти один одного у загальній масі спортсменів. Виникнення спортивного одягу наприкінці XIX ст. також сприяв розвиток клубів за інтересами. В цей час у школах та університетах молоді вчителі для гармонійного розвитку наполегливо рекомендували спортивні заняття. Кожен навчальний заклад, щоб відрізнитися від суперників під час спортивних зустрічей, мав свою форму [3].

Саме тоді жіночий спортивний костюм викликав найбільше протиріч в суспільстві. Перші спроби зміни гендерних стереотипів були зроблені 1851 р. прихильницею соціальних реформ із США Амелією Блумер. Вона публікувала статті, присвячені жіночій моді, а також винайшла знамениті пишні короткі штани, в які одягалися вершниці у другій половині XIX ст.

У жіночому одязі використовували різні елементи: довгі сукні із багатшаровими спідницями, рукавички, накидки. Деяко пізніше з'явилися корсети – одяг, у якому було важко не тільки рухатися, а й дихати [3, 9].

У 1830–1840 рр. в школах для дівчаток була позитивно сприйнята ідея проведення спортивних занять і здорового способу життя. Починаючи з 1860-х років, зростає кількість навчальних закладів, які практикували фізичні вправи, як частину шкільної програми. Для цих занять був уведений спеціальний гімнастичний одяг у "турецькому" стилі: вільні штани, зібрані на кісточках, які носили під вільною спідницею, що затягувалася на талії.

Із часом вільні штани трансформувалися у спортивні штани, а спідниця – у спортивну спідницю з кокеткою або блузкою. З кінця 1880-х до кінця 1920-х років це вбрання було стандартною гімнастичною формою. У 1893 р. Ебенезер Баттерік опублікував викрійку гімнастичних штанів.

Виникнення гімнастичного костюма стало початком руху щодо реформування одягу. Проте це не означало, що жінкам дозволялося оголювати своє тіло на публіці. Одяг використовувався лише під час занять у гімнастичних залах та шкільних ігрових майданчиках. Інше призначення спеціального вбрання не розглядалося. Про вільнодумство в одязі не могло бути й мови. Жінки одягалися відповідно до панівної моди навіть тоді, коли жіночі спортивні змагання стали публічними (наприклад, тенісні турніри, що виникли у 1900-ті роки).

Однак перші зразки спортивного одягу з'явилися задовго до цього. Ще у 70-тих роках XIX ст. британський модельєр Джон Редферн, відкривши студію в Парижі, почав створювати колекції одягу для жінок, що захоплювалися верховою їздою, тенісом (рис. 1, 2) та вітрильним спортом. Хоча моделі Редферна призначалися виключно для занять спортом, колекції були настільки практичними, зручними і водночас красивими, що незабаром клієнтки кутюр'є почали включати спортивний одяг у повсякденний гардероб [4, 5].

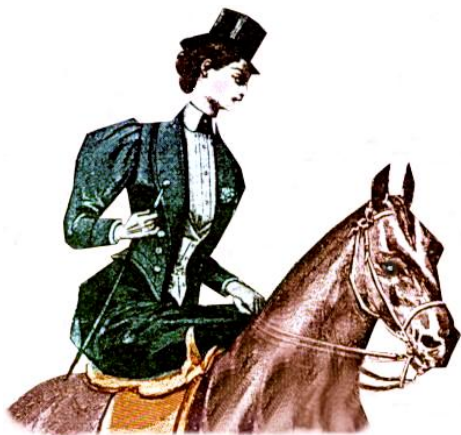

Рис. 1. Одяг вершниць початку XX ст.

Рис. 2. Одяг представниць тенісу на рубежі XIX–XX ст.

На початку XX ст., на тлі зародження культу здоров'я та сильного тіла, жінки приділяли дедалі більше часу активному відпочинку і фізичній культурі. Жилет, одягнений поверх в'язаного джемпера і довга спідниця у широку складку – таким був жіночий спортивний костюм того часу. Однак для того, щоб позбутися стереотипу щодо одягу, знадобилося чимало часу.

Історія чоловічого спортивного одягу тісно пов'язана із виникненням сучасних уявлень про мужність і дисципліну. Своєю чергою жіночий спортивний одяг, як уже зазначалося, викликав чимало суперечностей. Багато дослідників зазначають, що через заняття спортом жінки висловлювали "знову знайдену свободу". На початку XX ст. жіночий одяг відображав лише моду, а не функціональність. Вбрання складалося із кількох елементів: капелюха, ліфа із вирізом, вузьких рукавів, корсажа, нижньої спідниці під довгими спідницями. Аж до 1920-х років, граючи в теніс, жінки були одягнені у корсети [3, 8].

На початку XX ст. дівчата носили спеціальну спортивну форму: для гри в крикет – білі блузки із рожевими штанами або бриджами (затягнутими на кісточках), для хокею – саржеві спідниці до кісток, для гри в теніс – фартухи з кишеньками.

Коли заняття фізичною культурою утвердилися у шкільній програмі, гімнастичну форму почали використовувати й в інших іграх та спортивних вправах. Для хлопчиків такою формою були джерсі (футболка) і шорти, а для дівчаток – білі блузки і гімнастичні штани або спідниці. Взуття – легкі парусинові туфлі на гумовій підшві. Поступово блейзери, краватки, стрічки на капелюхах, джерсі, спідниці, шкарпетки або панчохи набули і своїх специфічних кольорів.

Згодом розвиток та популяризація олімпійського руху зумовили працівників галузі легкої промисловості до створення нових варіантів екіпіровки, які сприяли б збільшенню фізичних можливостей чемпіонів [3].

На початку 20-тих років Європа була захоплена новою ідеєю, пов'язаною із культом міцного, здорового тіла. Жінки приділяли увагу активному відпочинку та заняттям спортом. Жіноча краса уже не ґрунтувалася на корсеті, довгих об'ємних сукнях, що приховували фігуру. Корсети із тугою шнурівкою ускладнювали рухи, тому для прогулянок і тренувань намагалися вибирати вільніший одяг. Модний силует у ті роки став результатом серйозної роботи із удосконалення власного тіла, заснованої на гімнастиці та дієті. Так з'явився ідеал – здорове тіло із красивими, гармонійними м'язами. Спортивна фігура особливо підкреслювалася відповідним облягаючим одягом, характерним для моди 1920–1930-х років. Систематичні заняття спортом були ознакою розвиненості та успіху.

Виникненню окремої категорії спортивного одягу у світі завдячуємо Америці. Саме американські дизайнери на початку ХХ ст., звернувши увагу на потреби жінок того часу, першими почали продукувати вбрання для активного дозвілля та занять спортом [9].

Плавання було першим видом спорту, яким "офіційно" змогли займатися жінки. Спортсменки були змушені плавати у довгих спідницях, оскільки поява в громадських, людних місцях у короткій спідниці вважалася непристойним. Лише тоді, коли жіноче плавання набуло статусу олімпійського виду спорту, купальний костюм модернізували. Сьогодні це суцільне трико, довжиною приблизно до коліна.

Перехід від звичайного купання до серйозних занять плаванням супроводжувався адаптацією купальника із трикотажного полотна (джерсі), раніше відомого як цирковий костюм. Уперше такі моделі одягнули спортсменки-плавчині на Іграх V Олімпіади у Стокгольмі 1912 р. Коли 1912 р. плавання, як єдиний "узаконений" в ті роки жіночий вид спорту, включили до програми олімпійських дисциплін, довга спідниця, в якій жінкам доводилося плавати, поступилася більш легкому і зручному купальному костюму, довжиною до коліна.

Проте звичайним плавчиням, як і раніше, пропонувалося поверх купального костюма одягати коротку спідницю. Окрім того, щоб не зіпсувати макіяж під час водних процедур, вони змушені були надягати на шию спеціальне кільце, що утримувало голову над поверхнею води [7].

Неодмінним атрибутом спортивного костюма довга спідниця залишалася й для представниць таких видів спорту, як теніс, фігурне катання, гольф (рис. 3) і верхова їзда. Проте в середині 20-тих років відбулися різкі зміни у повсякденному одязі жінок: спідниці стали коротшими, костюм – більш вільним і неформальним. Уже до кінця 30-тих років жінки брали участь у багатьох видах спорту: плаванні, лижних перегонах, гольфі, легкій атлетиці, тенісі, альпінізмі, кульовій стрільбі, стрільбі з лука, фехтуванні, фігурному катанні, а також їзді верхи і на велосипеді (рис. 4).

Рис. 3. Одяг гольфісток поч. ХХ ст. (1903, 1929 і 1935 рр.)

Рис. 4. Одяг представниць фігурного катання початку ХХ ст.

Деякі спортивні дисципліни, що практикувалися в особливих умовах, наприклад, лижні перегони, сприяли виникненню нових, спеціалізованих речей. У 30-х роках лижниці замінили довгі спідниці на

спортивні штани, що називалися норвезькими – із широкими штанинами, стягнутими у кісточках трикотаажними стрічками [9].

У таких видах спорту, як теніс, спортивна ходьба і крикет жінкам пропонувалося одягати спідницю до кісточок. Штани допускалися лише для верхової їзди у поєднанні із довгим жакетом або спідницею. Ті, хто займалися ковзанярським спортом, популярність якого різко зросла після зимових Олімпійських ігор 1924 р., використовували так званий норвезький костюм – в'язаний пуловер із штанами по коліна, а поверх них – довгу спідницю. Подібне екіпірування перетворювало катання на ковзанах у нелегке випробування навіть для найбільш сильних та витривалих жінок.

До 1880-х років найпопулярнішим жіночим видом спорту вважався теніс. У ХХ столітті він був одним із перших і небагатьох видів спорту, в якому жінки могли демонструвати свої можливості перед глядачами. Для тенісу функціональний одяг був необхідним, однак і тут він приживався важко. Коли 1905 року Мей Саттон з'явилася у блузі з короткими рукавами і спідниці на 4–6 дюймів вище від землі, її суперниця звернулася зі скаргою. Саттон дозволили вийти на корт лише тоді, коли край спідниці був опущений до узгодженої на той час висоти.

Згідно з правилами, спортсменки носили довгі сукні, корсети та сорочки із довгими рукавами, оскільки скромність і благопристойність цінувалися понад усе [3, 6, 9].

У 1920-х роках у численних паризьких будинках моди були відкриті відділи спортивного одягу. Особливо знаними вважалися моделі Жана Ланвіна, Жана Пату, Ельзи Шипареллі та ін. Для заможних представників таких "елітарних" видів спорту, як теніс та лижні перегони знамениті кутюр'є створювали ексклюзивні речі. Так, відома спортсменка Сюзанна Ленглен на Вімблдонському турнірі 1919 р. шокувала публіку коротким білим платтям від Жана Пату.

Пізніше мода на цей фасон була підхоплена усіма тенісистками. Варто наголосити, що аж до 1920 р. спортсменки не могли вийти на корт без корсета. Однак сміливість окремих "зірок" спорту, які нехтували усталеною формою спортивного одягу на користь новинок від провідних кутюр'є, спричинила стрімкий процес "розкріпачення" не тільки спортивного одягу, а й модних силуетів загалом.

У 30-х роках спортивний одяг стає більш зручним, спідниці для занять спортом дедалі коротшими. Окрім того, уперше з'являється така деталь спортивного гардероба, як шорти, які використала Аліса Марблес 1932 р. [9].

Незважаючи на ці зміни, жіноча тенісна форма продовжувала викликати суперечності. Дизайнер Тед Тінглінг 1949 р. зробив для Гертруди Агасти (Гассі) Моран костюм з короткою спідницею. У 1950-ті роки знаменита італійська тенісистка Ліа Перікола шокувала глядачів шортами в обтяжку.

Тед Тінглінг продовжував створювати одяг для спортивних "зірок" до 1970-х років, використовуючи мереживо, блузки без рукавів тощо. Його стиль викликав обурення у консервативних членів тенісного братства, але зумовлював захоплення глядацької публіки. Проте згодом такий одяг став нормою.

Енн Уайт 1985 р. вийшла на Вімблдонський корт в облягаючому трико. У ХХІ ст. суперечки викликав одяг Серени Вільямс із лайки і мікроволоконна.

Рушійною силою еволюції спортивного костюма стала поява нових еластичних матеріалів, які з'явилися на зміну трикотажу. Поступово розроблялися спортивні костюми, що мали здатність відбивати ультрафіолетові промені, регулювати температуру тіла спортсмена, допомагати роботі м'язів та заощаджувати енергію.

Зміни в індустрії спортивного одягу відбулися також під впливом моди на окремі види спорту, популярні у тій чи іншій країні. Наприклад, у Німеччині в 1970-х роках надзвичайно поширеним був теніс. Саме тоді засновані численні тенісні клуби, що увійшли до системи офіційних спортивних об'єднань [9].

Американський соціолог Герберт Блумер 1969 р. запропонував поняття "fashion-процесу". Згідно з Блумером [3], це процес колективного вибору з великої кількості альтернатив. Споживачі, схильні до новачій, можуть експериментувати із безліччю можливих варіантів, однак остаточний іспит для процесу визнання "fashion-тенденції" полягає у конкуренції між альтернативними стилями за найбільш модні позиції. М. Блумер указував три чинники, що формують "fashion-процес":

1. Історична послідовність зміни моди, тобто нова мода розвивається з усталеної в суспільстві.

2. Постійна реакція "fashion-процесу" на темпи змін у суспільстві загалом.

3. Послідовне формування й удосконалення колективних смаків, що виявляються через соціальну взаємодію між окремими людьми із подібними інтересами та соціальним досвідом, у результаті чого формується цілісність вподобань у суспільстві [1].

Узагальнюючи вище зазначене, можемо виокремити певні тенденції в розвитку жіночого спортивного одягу, зокрема:

1. До середини ХІХ ст. жіночий спортивний одяг практично не зазнавав змін. Спорт розглядався як вид розваги, для якої не передбачувалася жодна спеціальна екіпіровка.

2. Середина ХІХ ст. – 20-ті роки ХХ ст. характеризуються значною популярністю різноманітних видів спорту (теніс, гольф, їзда верхи, плавання тощо) серед жінок. У жіночому одязі використовувалися різні елементи: довгі сукні із багатошаровими спідницями, корсети, рукавички, накидки. При недотриманні вимог до одягу жінок не допускали до змагань.

3. З 30-тих років ХХ ст. відбулися революційні зміни в жіночому спортивному одязі. Довгі плаття були змінені на короткі шорти чи спідниці, а також з'явилися спеціальні костюми для окремих видів спорту (плавання тощо). Це було пов'язано з відомими кутюр'є та будинками моди, які почали приділяти значну увагу спортивному одязу.

Помітну роль у розвитку індустрії спортивної моди відіграли такі соціальні течії, як емансипація, фемінізм, "сексуальна революція" тощо [2].

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі спрямовані на виявлення особливостей розвитку чоловічого спортивного одягу.

Висновки. 1. Жіночий спортивний одяг виникає одночасно із формуванням сучасного спорту. Найвизначнішим чинником, що вплинув на розвиток жіночого спорту була зміна соціально-культурного стереотипу щодо уявлення про соціальну роль жінки у суспільстві. Помітну роль в розвитку індустрії спортивного одягу відіграли такі течії, як емансипація, фемінізм та "сексуальна революція".

2. Найбільші модифікації в історії жіночого спортивного одягу відбувалися у гольфі, їзді верхи, плаванні, тенісі, фігурному катанні.

3. Особливостями жіночого спортивного одягу упродовж останніх 150 років була зміна його моди та стилів. Спочатку вбрання складалося з капелюха, ліфа із вирізом, корсета, вузьких рукавів, корсажа, нижньої спідниці. Згодом з'явилися шорти, спідниці, які щоразу ставали коротшими, а замість трикотажу почали використовувати еластичні матеріали.

Використані джерела

1. Блумер Г. Мода: от классовой дифференциации к коллективному отбору. / Г. Блумер // РЖ : Социальные и гуманитарные науки. Отечественная и зарубежная литература. – Серия.11. Социология. – 2008. – № 2. – С. 117–149.
2. Ильин В. И. Поведение потребителей / В. И. Ильин. – СПб. : Питер, 2000. – 224 с.
3. Лукашук В. І. Еволюція спортивного одягу: соціологічний аналіз / В. І. Лукашук // Український соціум. – 2010. – № 1 (32). – С. 39–50.
4. Лукашук В. І. Гендерні стереотипи у спорті / В. І. Лукашук // Молодь в умовах нової соціальної перспективи : матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції. – Житомир, 2009. – Ч. I. – С. 108–111.
5. Лукашук В. Розвиток жіночого спорту і подолання гендерних стереотипів / В. Лукашук // Соціальна психологія. – 2009. – № 6. – С. 169–178.
6. Лукашук В. І. Становлення та розвиток індустрії спорту: соціологічний вимір : автореф. дис ... д-ра соціол. наук: 22.00.04 / Віталій Ігорович Лукашук. – Харків : Б.в., 2012. – 31 с.
7. Шульга А. В. Жіночий спорт. [Електронний ресурс] А. В. Шульга – Режим доступу : <http://www.hortling.org.ua/node/13965> (дата звернення 10.09.2014).
8. Maguire J. Global Sport: Identities, Societies, Civilizations / J. Maguire. – Cambridge : Polity Press, 1999. – 239 p.
9. Weston P. Sports Costume and Sports Dress Fashion History. [Electronic resource] P. Weston – Access mode : http://http://www.fashion-era.com/sports_fashion_until_1960.htm (дата звернення 27.08.2014).

Lytvynets A., Vynogradskiy B., Lytvynets J.

EVOLUTION OF WOMEN SPORTSWEAR

In the article the problem of women's sportswear and its evolution during the development of modern sport. The study aims to identify the characteristics of women's sportswear and stages of its formation. Established that the determining influence on the development of women's sportswear were changes in social and cultural stereotypes about understanding the social role of women in the society. Highlights evolutionary change women's clothing in individual sports, including golf, riding administrators, swimming, tennis, figure skating. Identify the chronological stages of women's sportswear.

Key words: *sports, sport fashion, women's sportswear.*

Стаття надійшла до редакції 20.09.2014 р.